

Курчій О.В.

здобувач кафедри педагогіки,

Слов'янський державний

педагогічний університет

ПЕДАГОГІЧНИЙ ВСЕОБУЧ БАТЬКІВ ЯК УМОВА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ ст.)

У статті розглядаються питання педагогічного всеобучу батьків та форми проведення роботи з ними у другій половині ХХ століття.

The article is considered to the questions of pedagogic universal compulsory education of parents and the forms of the work in the second half of XX century.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. У 50-80 рр. ХХ ст. великого значення набув педагогічний всеобуч батьків. Перед педагогічними закладами постала проблема передачі необхідних знань у сім'ї, які виховують дітей, з метою позитивного впливу на подальший розвиток особистості дитини як у фізичному, культурному, так і духовному аспектах. Постійний зв'язок шкіл з батьками надавав можливість впливу на гармонійний розвиток школярів.

Ця проблема набула особливого значення і в наш час. Недостатній зв'язок навчальних закладів з батьками, їхня необізнаність з питань виховання, а також недостатнє проведення часу батьків з дітьми не сприяє позитивному розвитку особистості дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Аналіз літературних джерел дозволяє стверджувати, що за радянських часів вирішенню проблеми педагогічної просвіти батьків приділялось чимало уваги. Щомісяця виходило багато наукових статей, присвячених даній тематиці в журналах: «Народное образование», «Радянська школа», «Семья и школа» тощо. У цих журналах були відкриті рубрики: «Батьківський всеобуч», «Школа, сім'я,

громадськість» та ін., в яких висвітлювалися питання педагогічної просвіти батьків у вихованні їхніх дітей. Серед авторів цих публікацій були видатні вчителі шкіл та вищих навчальних закладів: І. Музалев, Г. Муртазін, О. Савченко та ін.

Аналіз науково-педагогічної літератури та публікацій у педагогічній пресі початку ХХІ століття дає змогу зробити висновок про те, що проблема педагогічного всеобучу батьків є актуальною і в сучасному суспільстві. Багато науковців сучасності займаються вирішенням цих питань. Серед них такі, як: В. Вершинін, І. Дубінець, В. Ігнатенко, Т. Кравченко та ін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. В усі часи формування особистості дитини починалось з батьківської опіки. Саме в сім'ї дитина опановувала навички взаємодії та поведінки в оточуючому середовищі. Батьківські знання, любов до дитини і батьківський авторитет – це складові, які відігравали вирішальне значення у формуванні повноцінної особистості дитини. Це відомо з давніх часів.

Проблема полягає в тому, що незначна кількість сімей можуть з твердістю заявити, що вони знають, як необхідно виховувати своїх дітей, які риси необхідно розвивати, щоб з них вирости повноцінно розвинуті особистості. Замало користі приносять «спроби деяких батьків обходитись невеликим життєвим досвідом у вихованні дітей» [5, 15].

У 50-80 рр. ХХ століття школа та вищі навчальні заклади освіти приділяли особливу увагу педагогічному всеобучу батьків: організовувались батьківські університети та лекторії, на яких проводились заняття з батьками. Групи педагогічного всеобучу відкривались у школах, клубах, на підприємствах. Під час проведення занять видатні вчителі та викладачі вищих навчальних закладів того часу надавали батькам педагогічні поради стосовно їхніх відносин з дітьми, що сприяло більш ефективному і правильному вихованню підростаючого покоління.

Метою даної статті є ознайомлення з формами проведення педагогічного всеобучу батьків, завданнями і напрямками роботи батьківських університетів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Успіхи в навчанні й вихованні дітей є наслідком педагогічної роботи школи з батьками. Це повинен повністю усвідомлювати колектив школи.

Основним напрямком педагогічної пропаганди повинно бути підвищення

рівня знань батьків з педагогіки і психології та надання їм щоденної допомоги у свідомому й успішному застосуванні набутих знань у практиці сімейного виховання дітей. озброюючи батьків педагогічною теорією, тісно пов'язаною з практикою виховання в школі і сім'ї, школа одночасно підвищує рівень їхньої свідомості і навчає правильно виховувати своїх дітей.

Пропаганда педагогічних знань серед батьків і населення є дуже важливою ділянкою педагогічної роботи шкіл та вищих навчальних закладів. Надаючи батькам педагогічні знання, ми підвищуємо рівень їхньої свідомості і цим самим поліпшуємо сімейне виховання дітей, що в свою чергу забезпечує їхню успішну підготовку до життя і трудової діяльності. Науковець А. Ахумян з цього приводу зазначав, що «вже ні у кого не викликає сумніву, що ефективність виховання дітей у сім'ї в значній мірі залежить від педагогічної обізнаності батьків. Наша задача – навчити їх азам педагогіки, вмінню розібратись у простих і складних ситуаціях спілкування з дітьми» [2, 10].

У 1959 р. на території Української РСР було створено понад 14 тисяч батьківських лекторіїв, 757 педагогічних університетів для батьків і працівників освіти, 2194 школи для батьків дітей дошкільного віку.

У 1962 р. з метою створення більш чіткої педагогічної пропаганди було встановлено «основні форми пропаганди педагогічних знань:

1. Педагогічні лекторії для батьків;
2. Дворічні педагогічні школи батьків, молодих матерів;
3. Дворічні педагогічні університети для батьків;
4. Педагогічні лекторії для вчителів і вихователів шкіл, працівників дошкільних дитячих закладів;
5. Семінари з питань педагогіки, психології та методики навчання для вчителів і вихователів шкіл, працівників дошкільних дитячих закладів;
6. Дворічні університети передового педагогічного досвіду для вчителів і вихователів шкіл;
7. Молодіжні клуби і лекторії для учнів старшого і середнього віку;
8. Циклові та епізодичні лекції на педагогічні теми для різних груп населення, виступи по радіо, телебаченню, у періодичній пресі та ін.» [1, 198-200].

На той час серед різноманітних форм педагогічної пропаганди надзвичайно важливе значення мали шкільні педагогічні батьківські лекторії, в яких постійно проводилась пропаганда наукових, політичних і педагогічних знань з метою піднесення рівня свідомості батьків, їхньої педагогічної освіти і докорінного поліпшення виховання дітей у сім'ї. До роботи в них залучались наукові працівники педагогічних інститутів та університетів і вчителі, а також

інші спеціалісти.

Правильно організована робота шкільних батьківських лекторіїв активізувала батьків, залучала їх до співпраці зі школою, що позитивно позначалося на поліпшенні навчально-виховної роботи в школі, зокрема в зміцненні її зв'язку з життям.

Унаслідок систематичної і планової роботи шкільного батьківського лекторію, значно зростала громадська активність батьків і поліпшувалося їхнє ставлення до школи. «У школі помітно виріс батьківський актив, поліпшилась робота загальношкільного і класних батьківських комітетів. Значно активніше батьки надавали допомогу школі в боротьбі за підвищення успішності та свідомої дисципліни учнів» [1, 204].

У другій половині минулого століття органи народної освіти, кращі педагогічні колективи шкіл країни постійно шукали досконаліші форми педагогічного впливу на батьків. Це були: лекторії, семінари, батьківські збори і конференції, педагогічні читання, вечори питань і відповідей, індивідуальна робота з батьками.

У цей період дуже добре зарекомендувала себе така форма роботи з батьками, як народні університети педагогічних знань, що найбільш успішно надавали своїм слухачам знання в галузі педагогіки та психології. На заняттях значна увага приділялася питанням сімейного виховання та підвищенню педагогічних знань батьків. Викладання пізнавального матеріалу супроводжувалося створенням емоційної атмосфери серед слухачів. Семінари, перегляд кінофільмів, екскурсії, доповіді слухачів сприяли кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Науковець А. Ахумян у своїй статті «Педагогический всеобуч: опыт и проблемы» стверджував, що «саме життя переконує в тому, що батьківський всеобуч – прекрасний соціальний інститут».

Інший дослідник М. Демидов у своїх працях також приділяв велику увагу педагогічному всеобучу батьків. Він зазначив, що більшість шкіл держави зібрали величезний досвід роботи з батьками. Педагог підкреслював, що саме школа стала центром педагогічної просвіти та практикує різноманітні форми роботи з батьками.

Для педагогічної просвіти широко застосовувались трансляції по радіо – так звані «радіолекторії». В їхній роботі брали участь вчителі, лікарі, батьки.

Систематично організовувались конференції з сімейного виховання, які

готувались заздалегідь і проходили на високому професійному рівні. Вчителі і батьки розповідали про кращий досвід у вихованні дітей.

На конференціях також обговорювались питання створення сприятливих умов у сім'ї для закріплення знань учнів, для розвитку практичних умінь і навичок.

У своїй публікації «Родителям – педагогические знания» науковець М. Демидов також зазначав, що накопичений досвід проведення педагогічної пропаганди, розрахований на більш підготовлених батьків, які займались виховною роботою в школі, на підприємствах та ін. До проведення занять, читання лекцій, доповідей залучались викладачі педагогічних інститутів, найбільш досвідчені керівники шкіл, вчителі, лікарі та ін..

Але М. Демидов уважав, що широке застосування різних форм педагогічної просвіти батьків не дає їм можливості отримати достатньо повні педагогічні знання та навички для виховання необхідних моральних якостей у своїх дітей.

На його думку, виховання дітей не є лише справою батьків, а й суспільним обов'язком. Тому «сімейне виховання має бути направлене на ідеї виховання всього суспільства, щоб дитина, яка вийде в світ не відчувала себе зайвою, а в повному обсязі могла влитись у колективну діяльність» [3, 76-77].

Робота батьківських лекторіїв у школах тісно пов'язувалась з іншими формами роботи з батьками, зокрема – бесідами, консультаціями і лекціями класних керівників, які вони проводили на класних батьківських зборах і вдома в сім'ях своїх вихованців.

Відвідування класним керівником учнів вдома надавало можливість вчителю власними очима побачити, в яких умовах живе той чи інший учень, як організовано його дозвілля, як виконуються домашні завдання, чи виконується режим дня. Саме ці знання надавали викладачеві повне уявлення про сімейне виховання дитини. Лише ці знання давали йому можливість визначити правильну стратегію поведінки з батьками, що, в свою чергу, мало позитивно вплинути на розвиток особистості дитини.

Досвідчений педагог М. Шаповал підкреслював: «Досвід підтверджує, що бесіди і лекції класних керівників на класних батьківських зборах і вдома (в сім'ях) є дійовими формами педагогічної пропаганди серед батьків» [1, 208].

У 50-80 рр. ХХ ст. значна кількість класних керівників почали застосовувати таку форму роботи, як систематичне проведення бесід по

класам. Відповідно новому підходу, батькам не лише розповідали про успіхи в навчанні та поведінку їхніх дітей. До початку зборів класний керівник готував екран з показниками успішності, робив виставку творчих робіт учнів, щоденників. Він проводив бесіду на педагогічні теми та організовував обмін думками. На зборах виступали не лише класні керівники, але й інші вчителі та найбільш підготовлені батьки.

Класні батьківські збори проводились систематично. Добір теми доповіді або бесіди узгоджувався з конкретною навчально-виховною задачею і закінчувався деяким педагогічним завданням. Темі бесід і завдання розкривали значну кількість питань сімейного виховання.

Така продумана і цілеспрямована робота надавала батькам систематичні педагогічні знання, допомагала школі виховувати освічених і культурних громадян. «Результат тісного співробітництва школи та сім'ї був значний – суттєво зменшилась кількість учнів, які залишались на повторний курс навчання» [3, 77].

У своїх працях Г. Муртазін зазначав: «Групи педагогічного всеобучу виникали скрізь – в школах, клубах, на підприємствах, підбирались лектори із числа вчителів, медичних працівників, юристів та інших спеціалістів... Школи зробили значний крок до переходу від епізодичних форм педагогічної пропаганди до систематичної педагогічної просвіти батьків [4, 94].

Уся проведена робота допомагала підвищити рівень педагогічних знань та загальної культури батьків, а це, в свою чергу, позитивно впливало на освіту і виховання дітей.

При покласній системі педагогічної просвіти для батьків учнів кожного класу, окремо організовувалися систематичні заняття; курс розкривав навчальні та виховні задачі кожного року навчання школяра і відповідно – задачі батьків. Кожен рік, зі зміною віку дітей, змінювався і зміст педагогічних лекцій; разом з дітьми і батьки ніби то переходили із класу в клас.

Відповідно такій системі, для батьків проводилися не лише традиційні класні збори про успішність і поведінку дітей, але й бесіди на конкретні теми, обмін досвідом сімейного виховання, диспути, читацькі конференції. Все це організовувалося класним керівником за допомогою вчителів та самих батьків. Проводилися також і загальні заняття для батьків учнів паралельних класів. Класні керівники разом з батьками енергійно працювали проти розповсюдження дитячої безпритульності, в наслідок чого, значно зменшилась кількість правопорушень, здійснених неповнолітніми.

Для поліпшення взаємозв'язку навчальних закладів з родинами було введено допомогу батьків школі. У кожного батька був свій тиждень для допомоги закладу. У цей період батьки допомагали проводити позакласні заняття з дітьми або іншими батьками. Класні батьківські комітети, найближчі помічники класних керівників, надавали значну допомогу щодо безвідповідальних батьків, залучаючи їх до суспільної праці.

На думку науковця Г. Муртазіна: «Покласна система педагогічної просвіти зближує школу з сім'єю... Ця система має цілий ряд привілеїв: забезпечує конкретність змісту педагогічних занять; однорідність аудиторії, конкретність змісту бесід, однаковість цілей і задач, підвищує зацікавленість батьків до педагогічних занять, тому покласна система забезпечує високу наявність цих занять; далі, послідовно ускладнені за змістом педагогічні заняття надають систематичність педагогічній просвіті батьків; крім того, вона забезпечує дієвість педагогічної просвіти, впливу школи на батьківську масу, активним стає в виховному відношенні сам колектив батьків» [4, 94-96].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Згідно аналізу, можна зробити висновок, що основною проблемою педагогічного всеобучу в 50-80 рр. ХХ ст. було не викладення змісту того чи іншого матеріалу або дисципліни, а залучення батьків до спільної діяльності зі школою. Ця проблема вирішувалась у першу чергу.

У досліджуваній період робота з «активними» батьками в школах була налагоджена на достатньо високому рівні. Спільна робота батьків і класних керівників ефективно впливала на розвиток особистості школярів.

Можна зазначити, що питання педагогічної просвіти батьків є дуже актуальними і в наш час. Необхідно відновити постійне спілкування батьків і вчителів шкіл, більше уваги приділяти спільній організації дозвілля дітей і корегувати напрямки розвитку особистості школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шаповал М. Спільна робота школи, сім'ї і громадськості. – К.: Радянська школа, 1965.
2. Ахумян А. Педагогический всеобуч: опыт и проблемы // Народное образование. – 1986. – № 12.
3. Демидов М. Родителям – педагогические знания // Народное образование. – 1969. – № 6.
4. Муртазин Г. Педагогическое просвещение родителей // Народное образование. – 1974. – № 9.

Уласевич П. Педагогический всеобуч родителей // Народное образование.
– 1965. – № 3.